

Implikacije Žanićeve knjige prilično su tmurne. Modernizacija, industrijalizacija, urbanizacija, demokratizacija ostaju prazne riječi pred snagom narodne tradicije i pučke psihologije.

Tko je tu prevaren – možemo se zapitati nakon čitanja Žanićeve knjige. Je li prevarena povijest ili smo prevareni mi (i drugi) kao (su)dionici povijesti? Ova je knjiga iznimna i snažna, možda ponajviše zbog toga što se nakon bujica i slapova pametnih i učenih opservacija pitamo koliko su slobodna volja, odlučnost i vlas-

tito djelovanje to što vjerujemo da jesu, a koliko su proizvod dubokih kulturnih kodova na koje nikako ne možemo utjecati. Čitajući Žanića, na trenutke se čini kako je sve predestinirano: kao da su zapravo, bitkom na Kosovu polju 1389. godine zacementirane naša kolektivna memorija i budućnost. Svih nas, a ne samo naroda kojem je taj povijesni događaj osnovica identiteta i djelovanja.

Nenad Fanuko

IZOKOLA BLIŽE

Krunić, Zoran (1997.): *Strategije posrednoga nastopanja - Način uresničavanja agresivnih političkih ciljev bez odkrite uporabe oboroženega nasilja. Ljubljana: Unigraf, 230 str.*

Američki film *Wag the dog* snimljen početkom 1998. godine bavi se zamišljenim predsjednikom SAD koji, upleten u seksualni skandal, zaduži stručnjaka za *public relations* da mu osmisli neki način pomoću kojeg bi se skandal zataškao. Ovaj angažira hollywoodskog režisera koji izrežira rat SAD sa Albanijom čime doista skrene pažnju sa skandala američkoga predsjednika, no ujedno dovede svijet bližu globalne eskalacije sukoba.

Producenti filma *Wag the dog*, kao i ljubitelji "teorija zavjera", vjerojatno su došli na svoje kada je izbio seksualni skandal "Lewinsky" odvijanjem kojega je ozbiljno poljuljana pozicija američkoga predsjednika Clintona. Jer ne samo da je, skoro istovremeno, Clinton naredio raketiranje uporišta Osama bin Ladena, tajanstvenog milijunaša i borca za Islam, koji, kako tvrde američki izvori, stoji iza bombaških atentata na ambasade SAD u Keniji i Somaliji, već je istovremeno došlo i do eskalacije rata na Kosovu, što je sve vrlo blizu Albanije.

Knjiga asistenta za područje sigurnosnih sustava na Visokoj policijsko-sigurnosnoj školi u Ljubljani Zorana Krunića – *Strategije posrednoga nastopanja* iako se bavi sličnom tematikom, ne pripada žanru *fiction - faction* literature. Riječ je o utemeljenom, primarno teorijskom, znanstveno potkrijepljenom radu koji razmatra načine djelovanja država u ostvarivanju svojih strategijskih ciljeva, prvenstveno vanjsko-političkih, a bez otvorene uporabe vojne sile. Ono što se naziva specijalni rat ili psihološki rat, Krunić ispravno definira kao strategiju posrednog pristupa (SPP), naime kao čitav niz akcija kojima je svrha destabiliziranje određenog društveno-političkog poretka.

U uvodnom dijelu Krunić obrazlaže pojam *strategije posrednog pristupa*, polazeći od Sun Tzua do Basilla Lidell Harta, "oca" datog termina. Prati idejni razvoj doktrine posrednog pristupa koja se nazivima kao što su psihološki rat, specijalni rat, djelomično javlja u primjeni u dvadesetom stoljeću. Autor objašnjava zašto

su drugi termini neadekvatni i nepotpuni u odnosu na termin strategija posrednog pristupa: prije svega zbog toga što svi termini koji u sebi sadrže riječ rat, sadrže pojam oružanog nasilja koje je dominantno u definiciji rata, dok SPP koriste pristupe koji nisu oružano nasilje. Da bi pojašnio upotrebljivost metoda SPP-a, Krunic navodi primjer nacističke Njemačke koja je u prvoj etapi Hitlerovog plana o stvaranju velikog njemačkog Reicha često pribjegavala ovakvim metodama. Do napada na Poljsku 1939., Hitler je svoje ciljeve ostvarivao bez rata – zauzimanje Rajnske oblasti, Austrije, Sudeta, Češke, te pokrajine Memel koju mu je prepustila Litva. Nijemci su takav pristup nazivali "strategija salame" u kojoj se mogu vidjeti brojni elementi strategije posrednog pristupa. Hitler je težio iznalaženju "novih načina ratovanja, koji će čuvati dragocjenu njemačku krv", metodama kojima će neprijatelja uništiti iznutra, postizanjem moralnog sloma pred sam početak rata. Hitlerov aparat je koristio subverzivna djelovanja, izazivao krize ili eskaliranja postojećih kriza u državama – ciljevima agresije. Korištene su i različite interesne skupine, pristaše nacizma, pripadnici njemačke manjine, skupine koje su u Hitleru vidjele mogućnost za ostvarivanje ciljeva, od nacionalnih do političkih. Propaganda je predstavljala važno oružje i nacisti su je koristili i na unutrašnjem i vanjskopolitičkom planu. Glavni cilj nacističke propagande bio je, prema Goebbelsu, osvojiti mase. Koliki su značaj nacisti pridavali propagandi, pokazuje i podatak da je pri Vrhovnom zapovjedništvu njemačke kopnene vojske početkom 1939. osnovan Odjel za propagandu, a svaka armija je imala propagandni odjel ili satniju.

U nastavku knjige, Krunic analizira razloge koji su poslije Drugoga svjetskog rata uzrokovali ponovno razmatranje upotrebljivosti i učinkovitosti SPP-a. Paradoksal-

no, no vojni stručnjaci su mu posvetili veću pažnju upravo zahvaljujući izuzetnoj učinkovitosti nuklearnog oružja. S obzirom na golemu premoć SSSR-a u konvencionalnom oružju, SAD su u drugoj polovici četrdesetih ubrzano radili na razvoju nuklearnog oružja, kako bi mogli zaustaviti eventualni masovni prodor SSSR-a u zapadnu Evropu. To je rezultiralo, 1954., uspostavljanjem strategije masovne odmazde (*strategy of massive retaliation*), koja je predviđala da će SAD na svaki "neprihvatljivi postupak" protivnika odgovoriti masovnim nuklearnim udarima. Zbog utrke u gomilanju nuklearnog naoružanja, u šezdesetima je po glavi svakog stanovnika planeta dolazio ekvivalent od oko 10 tona TNT-a, a ukupna snaga nuklearnog oružja je procijenjena na trideset do šezdeset tisuća megatona; u slučaju nuklearnog rata u prvom udaru živote bi izgubilo oko 700 do 800 milijuna ljudi, bili bi uništeni svi veliki gradovi u mnogim državama, a od sekundarnih posljedica nuklearnog rata (nuklearna zima, radijacija) bio bi ugrožen život još većeg broja ljudi. Cijena rata, pa čak i konvencionalnog (u materijalnim, ljudskim i drugim resursima) postala je toliko velika da je njegova rentabilnost postala upitna, pogotovo za industrijske zemlje. To je dovelo do "seljenja" ratova u nerazvijena područja Trećega svijeta.

Stoga je u SAD započelo oblikovanje nove strategije, koja bi bila u skladu s novim okolnostima u svijetu. Sredinom 1961. usvojena je "strategija elastičnog odgovora" (*strategy of flexible response*) koja je predviđala tri vrste rata: "hladni rat"; lokalni (ograničeni) rat i opći nuklearni rat. Strategija elastičnog odgovora je uključivala dvije komponente: strategiju neposrednog pristupa i strategiju posrednog pristupa.

U nastavku knjige, Krunic obrađuje metode djelovanja strategije posrednog pristupa. Analizirajući psihološko-pro-

pagandne akcije, stvaranje i korištenje agenata za ekonomske pritiske, atentate, državne udare i terorizam, na kraju tog dijela razmatra djelovanja u Čileu u razdoblju od 1970. do 1973. godine kao primjer SPP-a.

Autor analizira i suvremenu primjenljivost SPP-a, te njegov odnos s konceptom sukoba niskog intenziteta (*low intensity conflict*) i operacija različitih od rata (*operations other than war*) kao i njihov međuodnos. Praksa sukoba niskog intenziteta iako u uporabi od sredine šezdesetih, postaje aktualna u osamdesetim, aktiviranjem politike neoglobalizma što je provodio američki predsjednik R. Reagan i obuhvaća djelatnosti kao što su demonstracija sile, davanje oružane pomoći, specijalne operacije i ograničena uporaba regularnih vojnih snaga. Koncept operacija različitih od rata u dokumente Oružanih snaga SAD ulazi 1994. godine, doktrinarno zamjenjujući sukob niskog intenziteta. Konceptom su obuhvaćene vojne aktivnosti u miru i za vrijeme sukoba što ne uključuje nužno oružane sukobe između dvije organizirane sile. Operacije različite od rata obuhvaćaju, ovisno o okolišu u kojem se odvijaju (rat, sukob, mir) borbene operacije širokog opsega, *peace-keeping* operacije, potporu ustanicima, protuterorističke aktivnosti, evakuacije civilnog stanovništva, nadzor oružja, borbu protiv narkotika, pomoć pri nesrećama, *peacebuilding* operacije, raznoliku pomoć prijateljskim državama...

Iako postoje tendencije da se strategija posrednog pristupa izjednači sa sukobom niskog intenziteta i operacijama različitih od rata, Krunic smatra da je potrebno ostaviti u uporabi termin SPP, jer drugi termini su ograničeni samo na

uporabu vojnih snaga, za koje se predviđa i uporaba unutar vlastite zemlje dok SPP obuhvaća korištenje i nevojnih resursa, civilnih ministarstava i obavještajnih službi.

Završno poglavlje knjige posvećeno je Sloveniji. Autor analizira elemente SPP-a što ih Italija koristi prema Sloveniji, a potom donosi i model za slovensku obranu. Tako kratko i na efektan način ukazuje da problemi obrađivani u knjizi nisu tek teorijske prirode ili od one vrste koja se događa samo drugima, već se mogu identificirati kao aktivni u neposrednom okolišu.

Strategije posrednoga nastopanja Zorana Krunic vrlo je neobična i zanimljiva knjiga. Za hrvatsko čitateljstvo, zahvaćeno psihozom od zloporaba obavještajnih službi i afera prislušivanja, izloženo medijskom zastrašivanju raznolikim unutrašnjim i vanjskim neprijateljima, ovo može biti vrlo informativno i poučno štivo. Za teoretičare, na jednom je mjestu pregledno analiziran ovaj oblik (ne samo) ratovanja i aktivnosti jedne države protiv druge, potkrijepljen dokumentacijom i primjerima, vrlo korisno kao referenca za daljnja istraživanja. S obzirom na nedavne ratove u bivšoj SFRJ, čitatelj se može zapitati zašto autor nije analizirao korištenje strategije posrednog pristupa na ovim prostorima, dapače, kao da je analiza konflikta sustavno izbjegavana. No, kad se bolje pogleda, može se reći da se autor, posrednim pristupom, svo vrijeme bavi upravo njima što predstavlja još jednu potvrdu primjenljivosti strategije posrednog pristupa.

Tarik Kulenović